

تشریفات

اولین جلسه دادرسی

در رویه دادگاهها

گروه پژوهشی

انتشارات چراغ دانش

بنیاد بین‌المللی حقوقی سنا

«بنیاد بین‌المللی حقوقی سنا» با تیمی متشکل از مؤلفین، مدرسین، وکلا و کارشناسان مجرب با کارگروه‌های تخصصی در حوزه‌های: املاک و اراضی، سرقفلی، بیمه‌ای، گمرکی، ثبتی، وصول مطالبات، تنظیم قراردادهای، ارث و امور حسبی، امور خانواده و مسائل کیفری آماده ارائه مشاوره و پاسخگویی به پرسش‌های حقوقی هم‌میهنان محترم می‌باشد.

گروه وکلای سنا: ۰۲۱ ۸۸۸۶۵۱۲۸-۸۸۸۶۵۱۲۰

ارتباط مستقیم با دفتر واحد دعاوی: ۸۸۱۴۰۸۰۸

انتشارات چراغ دانش

انتشارات چراغ دانش اعلام می‌دارد طی گزارش‌های دریافتی و پیگیری‌های بازرسی این انتشارات مشخص گردیده است بعضی از اشخاص از اسم و آرم انتشارات چراغ دانش سوءاستفاده نموده یا به معجول خود را نماینده یا شعبه‌ای از انتشارات چراغ دانش در خیابان انقلاب در تهران و حتی بعضی از استان‌ها و شهرستان‌ها معرفی نموده‌اند که ضمن پیگیری قانونی و برخورد قضائی با این اشخاص خاطی به استحضار همکاران حوزه نشر، چاپ و پخش کتاب می‌رساند که در صورت وجود نمایندگی در شعب در تهران یا شهرستان‌ها این موضوع در سایت رسمی انتشارات اعلام خواهد شد.

تهران، میدان هفت‌تیر، ورودی مدرس، کوچه مازندرانی، پ ۴، ط ۶، واحد ۱۴

تلفن تماس: ۰۲۱ ۸۸۱۴۰۶۰۲-۳

www.cheraghdanesh.com

چراغ دانش، چراغ راه اندیشه‌هاست.

فهرست کلی

مقدمه	۹
مفهوم جلسه اول دادرسی	۱۳
تشریفات اولین جلسه دادرسی در آرای دیوان عالی کشور	۶۵
تشریفات اولین جلسه دادرسی در آرای دادگاهها	۸۳
تشریفات اولین جلسه دادرسی در نشست‌های قضائی	۱۰۹
تشریفات اولین جلسه دادرسی در نظریه‌های مشورتی	۱۶۹
تشریفات اولین جلسه دادرسی قوانین و مقررات	۱۸۱
از قانون آیین دادرسی مدنی	۱۸۳
منابع و مأخذ	۱۹۱

فهرست جزئی

مقدمه	۹
مفهوم جلسه اول دادرسی	۱۳
ویژگی‌های جلسه اول دادرسی و شرایط تشکیل آن	۱۵
مبحث اول: جلسه دادرسی و تعیین و تشکیل آن	۱۶
گفتار نخست: تقدیم و ارجاع دادخواست	۱۶
گفتار دوم: جلسه دادرسی	۱۷
گفتار سوم: تشریفات تعیین و تشکیل جلسه دادرسی و جریان آن	۲۱
مبحث دوم: اولین جلسه دادرسی و حقوق و تکالیف اصحاب دعوا در آن	۳۲
گفتار اول: معیار اولین جلسه دادرسی	۳۲
گفتار دوم: حقوق اصحاب دعوا در اولین جلسه دادرسی	۳۳
گفتار سوم: تکالیف اصحاب دعوا در اولین جلسه دادرسی	۴۱
مبحث سوم: تجدید جلسه به مفهوم اعم و موارد آن	۴۵
گفتار اول: تجدید جلسه به مفهوم اعم	۴۵

- گفتار دوم: موارد تجدید جلسه به مفهوم اعم ۴۶
- مبحث چهارم- توقیف و ختم دادرسی ۶۱
- گفتار اول: توقیف دادرسی ۶۱
- تشریفات اولین جلسه دادرسی در آرای دیوان عالی کشور ۶۵**
- مبحث اول - آرای اصراری دیوان عالی کشور ۶۷
۱. اولین جلسه دادرسی جلسهای است که موجبات طرح و استماع دعوی فراهم ۶۷
۲. اثر عدم تکذیب اسناد در اولین جلسه دادرسی ۷۰
- مبحث دوم: آرای شعب دیوان عالی کشور ۷۹
۱. منظور از جلسه اول مذکور در ماده ۱۷۲ قانون آیین دادرسی مدنی ۷۹
۲. تکذیب مقدار خواسته پس از جلسه اول دادرسی ۷۹
۳. منظور از جلسه اول ۸۰
۴. جلسه اول در رسیدگی و اخواهی ۸۰
- تشریفات اولین جلسه دادرسی در آرای دادگاهها ۸۳**
- مبحث اول: آرای دادگاههای بدوی و تجدیدنظر ۸۵
۱. عدم پرداخت اجاره بعد از تاریخ انتقال به غیر و لزوم طرح تغییر خواسته ۸۵
۲. تغییر خواسته در جلسه اول ۸۹
۳. ملاک جلسه اول دادرسی ۹۲
۴. تغییر خواسته از تصرف عدوانی به تسلیم ملک قبل از تشکیل اولین جلسه ۹۵
۵. دعوی تقابل خارج از فرجه قانونی ۹۸
۶. مصداق مردد بودن خواسته ۱۰۰
۷. شرایط ابطال دادخواست در صورت عدم ارائه اصل سند در جلسه اول ۱۰۲
- مبحث دوم: آرای دادگاههای انتظامی قضات ۱۰۴
۱. جلسه اول رسیدگی ۱۰۴
۲. اضافه کردن خواهان ردیف ۲ تا جلسه اول دادرسی ۱۰۵
۳. رسیدگی به اعتبار امر مختومه در جلسه اول رسیدگی ۱۰۵
- تشریفات اولین جلسه دادرسی در نشستهای قضائی ۱۰۹**
۱. تغییر خواننده پس از تقدیم دادخواست ۱۱۱

۲. زمان و نحوه تقدیم دادخواست متقابل از سوی واخواه ۱۱۲
۳. توافق طرفین بر قابلیت تجدیدنظر خواهی بهای تقویمی در زمان حاکمیت ۱۱۳
۴. افزایش و تقلیل خواسته در جلسات دوم و سوم دادرسی ۱۱۶
۵. تغییر خواسته «خلع ید از شش دانگ یک قطعه زمین» به «خلع ید ۱۱۸
۶. ملاک نصاب تجدیدنظر خواهی در صورت تغییر بهای خواسته ۱۲۰
۷. اثر عدم اعتراض خوانده به بهای خواسته در اجرای ماده ۶۱ و بند (۴) مواد ۱۲۳
۸. اضافه کردن خواسته تا پایان جلسه اول دادرسی ۱۲۵
۹. ارائه دادخواست تکمیلی مبنی بر افزایش خواسته بعد از پایان جلسه دادرسی ۱۲۶
۱۰. عدم ابطال تمبر هزینه دادرسی در مورد افزایش خواسته ۱۲۸
۱۱. افزایش خواسته در اولین جلسه دادرسی ۱۳۱
۱۲. بهای خواسته با توجه به ماده ۶۱ و تبصره ۴ ماده ۶۴ قانون آیین دادرسی ۱۳۳
۱۳. چگونگی رسیدگی به ایراد در صورت حدوث سبب ایراد پس از اولین جلسه ۱۳۵
۱۴. منظور از اولین جلسه رسیدگی موضوع ماده ۸۷ قانون آیین دادرسی مدنی ۱۳۶
۱۵. مهلت تغییر یا افزایش خواسته در دعاوی خانوادگی ۱۳۹
۱۶. جلب ثالث تا پایان جلسه اول دادرسی با حضور وی ۱۳۹
۱۷. استرداد دعوا قبل از جلسه اول دادرسی ۱۴۲
۱۸. اقدام خوانده به جلب ثالث در مهلت مقرر پس از صدور رأی ۱۴۴
۱۹. اجازه ارائه دادخواست تقابل از سوی خوانده در مرحله تجدیدنظر ۱۴۵
۲۰. طرح دعوی تقابل هم‌زمان با دادخواست اعتراض در مرحله تجدیدنظر ۱۴۷
۲۱. اثر اظهار تردید یا انکار یا ادعای جعلیت اسناد ابرازی در اولین جلسه دادرسی ۱۴۸
۲۲. ارائه اسناد در جلسات دوم و سوم دادرسی که قبلاً رونوشت آن‌ها ۱۵۰
۲۳. اعتراض به بهای خواسته خلع ید از اعیان غیرمنقول ۱۵۴
۲۴. تعیین تکلیف نسبت به ایرادات مطرح شده ۱۵۷
۲۵. تغییر خواسته در غیر جلسه اول دادرسی ۱۵۸
۲۶. عدم حضور خواهان در جلسه اول دادرسی بدون عذر موجه ۱۵۹
۲۷. طرح دعوا علیه صادرکننده چک به‌عنوان جلب ثالث ۱۶۲
۲۸. منظور از اولین جلسه رسیدگی موضوع ماده ۸۷ قانون آیین دادرسی مدنی ۱۶۵

۱۶۷.....	۲۹. دادخواست تقابل در جلسه اول و خواهی
۱۶۹.....	تشریفات اولین جلسه دادرسی در نظریه‌های مشورتی
۱۷۱.....	۱. اقامه دلیل جدید در اولین جلسه دادرسی اختصاری
۱۷۲.....	۲. قرار عدم صلاحیت نسبی هر چند که ایراد نشده باشد.
۱۷۳.....	۳. تقدیم دادخواست دعوی متقابل تا پایان جلسه اول دادرسی
۱۷۴.....	۴. درخواست استرداد دعوی تا اولین جلسه دادرسی
۱۷۵.....	۵. اعتراض به بهای خواسته تا جلسه اول دادرسی
۱۷۵.....	۶. ادعای جعلیت در مهلت مقرر قانونی
۱۷۶.....	۷. مقصود مقنن از «تا اولین جلسه دادرسی» در بند (الف) ماده ۱۰۷ قانون
۱۷۷.....	۸. تقدیم دلیل مهم بعد از جلسه اول دادرسی
۱۷۸.....	۹. افزایش تعداد سکه‌های طلا بابت مهریه در جلسه اول دادرسی
۱۷۹.....	منظور از جلسه اول دادرسی، جلسهای است که در آن رسیدگی شروع شده باشد.
۱۸۱.....	تشریفات اولین جلسه دادرسی قوانین و مقررات
۱۸۳.....	از قانون آیین دادرسی مدنی
۱۸۳.....	مبحث سوم- ایرادات و موانع رسیدگی
۱۸۵.....	فصل چهارم- جلسه دادرسی
۱۸۸.....	فصل پنجم- توقیف دادرسی و استرداد دعوا و دادخواست
۱۹۱.....	منابع و مأخذ

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی‌تردید تنها منبع آموزش عملی وکالت، قضاوت و به‌طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف‌نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این رو ناشران تخصصی این حوزه، هر کدام به طریقی نسبت به

جمع‌آوری و انسجام‌بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی اقدام می‌کنند که انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به صورت منظم و منحصربه‌فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعوائی... در رویه دادگاه‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. آراء وحدت رویه؛

۲. آرای اصراری؛

۳. آراء شعب دیوان عالی کشور؛

۴. آراء دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر؛

۵. نشست‌های قضائی؛

۶. نظریه‌های مشورتی؛

۷. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

۸. نمونه دادخواست و معرفی دعوا.

در این مجموعه سعی شده است رویه قضائی کشور در خصوص هر دعوا به صورت منسجم و منظم گردآوری شود تا وکلا، حقوقدانان و قضات محترم در مراجعه به رویه قضائی در کمترین زمان به بهترین وجه مطالب مطلوب خود را یافته و استفاده نمایند. با توجه به تعدد بسیار آراء دادگاه‌ها (دادگاه بدوی و تجدیدنظر) در برخی موارد حداکثر سعی بر آن بوده از موارد متفاوت آراء صادره در موضوع نمونه در قسمت رأی آورده شود و همچنین در سایر موارد؛ مثل آراء وحدت رویه، آراء دیوان عالی کشور، موارد مرتبط به

موضوع ذکر شده است تا با توجه به اهمیت این آراء مورد استفاده خوانندگان و مراجعه‌کنندگان عزیز قرار گیرد.

مختصر ویژگی‌های کتاب:

۱. تدوین و گردآوری منظم و منسجم تمام مطالب مربوط به دعوا؛

۲. تقسیم‌بندی موضوعی برای هر کدام از مطالب؛

۳. ارائه معرفی دعوا و نمونه دادخواست در اول مجموعه؛

۴. ذکر عنوان برای هر مطلب به صورت خلاصه در فهرست؛

۵. دسترسی سهل و آسان به مطلب دلخواه در کمترین زمان.

«گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ‌های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پربار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و شش

فصل اول

مفهوم جلسه اول دادرسی

ویژگی‌های جلسه اول دادرسی و شرایط تشکیل آن

«دادرسی» در دو مفهوم اخص و اعم قابل بررسی است؛

دادرسی به معنی اخص، به معنای رسیدگی مرجع قضاوتی به دعوا یا امر مطروحه، یعنی ادعاها، ادله، استدلالات و خواسته خواهان با لحاظ پاسخ احتمالی خواننده برای صدور رأی قاطع می‌باشد.

دادرسی به معنی اعم، رسیدگی مرجع قضاوتی به درخواست متقاضی برای صدور رأی با لحاظ پاسخی می‌باشد که طرف مقابل عندالاقضا مطرح می‌نماید.^۱

جلسه نیز در لغت به معنای «نشست، مجمع و انجمن» آمده است.^۲ در مورد معنای اصطلاحی جلسه دادرسی نیز نوشته اند: «معنای لغوی جلسه دادرسی نشستی است که در آن به دادخواهی دادخواه رسیدگی می‌شود. معنای اصطلاحی عبارت مزبور بر معنای لغوی آن منطبق است.»^۳

بنابراین چنانچه قاضی (قضات) مرجع قضاوتی، با تعیین وقت و دعوت قبلی از اصحاب دعوا یا وکلای آنان، حضور یافته تا به دعوا یا امری که خواهان مطرح نموده و یا به ادعاها و ادله اصحاب دعوا رسیدگی شود، جلسه دادرسی تشکیل می‌گردد.

۱. شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی، نشر دراک، چاپ نوزدهم، پاییز ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۱۱۲.

۲. معین، محمد، فرهنگ فارسی، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۰، ج ۱، ص ۱۲۲۷.

۳. شمس، همان، ص ۱۳۱.

مبحث اول: جلسه دادرسی و تعیین و تشکیل آن

دادرسی با تقدیم دادخواست شروع و با صدور رأی تمام می‌شود و دادگاه مکلف می‌شود پس از انجام دادرسی به مفهوم اخص رأی مقتضی صادر نماید.

گفتار نخست: تقدیم و ارجاع دادخواست

- در حال حاضر دادخواست دهنده باید دادخواست را به نزدیک‌ترین دفتر خدمات الکترونیکی محل سکونت خود یا هر دفتر خدمات الکترونیک شهرستان خود ارائه داده و همان دفتر خدمات، بر اساس نوع دعوا دادگاه صالح را مشخص و به آن ارجاع می‌دهد و شماره رسید و ثبت را به دادخواست دهنده تسلیم می‌نماید.

- دادخواست ارسالی به دادگاه صالح، در اختیار رئیس حوزه قضائی یا معاونت قضائی جهت ارجاع به یکی از شعبات، قرار می‌گیرد و بعد از انتخاب شعبه توسط پیامک به خواهان روز و ساعت جلسه اعلام می‌گردد. البته ابلاغ وقت رسیدگی و مکان آن به هر دو طرف دعوا یا به وکلای آنان جداگانه ابلاغ قضائی می‌گردد. قابل ذکر است در دادگاه انقلاب حق ارجاع با رئیس شعبه اول دادگاه است.

- سختی مسئولیت مقام ارجاع دهنده در این است که چون در هر حوزه قضائی قضات با توانایی و تبحر متفاوت حضور دارند، قاعدتاً پرونده‌های خاص می‌بایستی در اختیار قضات متخصص قرار گیرد تا وقتشان در رسیدگی به دعاوی و امور ساده تلف نگردد. همچنین بایستی